

Időn kívül

Beszélgetés Oberczián Gézával,
Nógrádgárdonyi napló című novelláskötetéről

Oberczián Géza karakterei jól felismerhetők, szinte látjuk magunk előtt őket, ám a kötetet olvasva kiderül: a felismerés még nem jelent megismerést. A falu időtlenségéről, a bujdosó nagyvárosi emberről, a tömegkommunikációról olvashatunk Szilágyi-Nagy Ildikó interjújában, s arról, hogy Nógrádgárdony nem csupán földrajzi, de mágikus hely is.

– „*Felkavarodott az élet vize, és sosem fog leüledni. Mint egy örvény forgatja, keveri, süllyeszti, vagy löki magasba az eseményeket a sors centrifugája*” – írod a könyv *A Pesti* című részében. Könyvedben egy kiégett városi férfi elvonul, és a vidéki egyedül létben találja meg a nyugalmat, a vágymentes életet, s közben az olvasó egy falu (képzelt) eseményeibe is betekinthez. Mi inspirált, hogy erre a történetre fűzd fel az elbeszéléseket?

– Sokan kérdezik, ezért szeretném leszögezni, hogy nem önéletrajzi műről van szó. A lényeg az volt, hogy a karakter jól felismerhető és megítélhető legyen az olvasók számára: valaki, aki elmenekül, és olyan helyet keres, ahol nem történik semmi. A könyvben erőteljesen jelenik meg a reklámszakma, mert fontosnak éreztem, hogy a reklámok – mint a legtöbbünk által ismert és kikerülhetetlen információs csatorna – professzionális kommunikációját szembeállítsam a valóban fontos dolgok kibeszéletlenségével. Már húsz éve vállalati tanácsadással foglalkozom, Nógrádgárdonyt is aktív trénerként ismertem meg: először csapatépítő tréningeket tartottunk itt a Recsének nevezett lankás területen, majd vettünk itt egy lakást a történetekben is megjelenő hosszúházban, a régi ura-

dalmi cselédházban, ahol több család él egymás mellett. Először azt hittük, felvásároljuk az egész épületet, és falusi szálláshelyet alakítottunk ki tréningcsoportok számára. Végül ez nem sikerült, a lakás viszont azóta is megvan. A faluval kapcsolatban az első pillanatban az tűnt fel, hogy az időn kívül létezik: van múltja, talán jövője, de a jelene elveszett valahol a kettő között, csak a gyom nő, és a házak omladoznak. Inspiráló ez a helyzet, rengeteg kérdést vet fel az időről, a változásokról és a látszólagos nyugalom alatt forrongó indulatokról.

– *Mit értesz az alatt, hogy megítélhető legyen az olvasók számára?*

– Azt, hogy olyan karakter legyen, akiről az olvasónak véleménye van, akit be tud azonosítani tapasztalatai, emberismerete alapján, és el tudja dönteni, számára elfogadható-e, vagy sem... Az a különlegessége, hogy általános. Mivel azonban minden ember egyedi, több személyiségből kell őket összegyúrni – nekem legalábbis ez volt a módszerem.

– *A kötetben olyan témákat sűrítesz össze, melyek közül egy is elegendő anyagot szolgáltatna akár egy egész könyvhöz. Mindezt egyetlen szereplő, Pesti életébe, naplójába sűrítve. Bár az elbeszélés eszköztárát leginkább mágikus re-*

alistának mondanám, a megfogalmazás mégis inkább realista. Még az Öreg, a legendás szarvasbika jelképes alakja is a mindennapok evidens részeként jelenik meg. Mit gondolsz, mondható tipikusnak, általánosnak mai életünk zsúfoltsága?

– Ezt én is így gondolom. A felgyorsult élet nem közhely, hanem tény. Olvastam valahol, hogy a New York Times egy napi kiadása annyi információt tartalmaz, amennyit a reneszánsz idején – akkoriban nagyon is pezsgő szellemi élet volt – egy ember az egész élete alatt kapott. Nem tudom a forrást, nem biztos, hogy igaz, de ez mindenképpen elgondolkodtató. Nagyon nehéz ebben a világban helytállni, ahol a fejlett elektronikus eszközökkel szinte idővesztés nélkül lehet kommunikálni, ahol egy döntés időzítése létfontosságú, és percek múlhat egy munka sikere vagy bukása, és ahol emberi sorok mehetnek tönkre egy-egy elkésett döntés miatt. Törvényszerű, hogy telítődünk egy idő után. Szeretnénk lelassulni, áthelyeződnek hangsúlyok, értékek, hitek, életterek. Ez a rohanás kihat az élet minden területére, a karrierre, a magánéletre, a családra. Kiüresedik minden, jönnek a betegségek, viták, válások – a menekülés ösztönös. A könyv két novellaciklusa, a *G történetek* és a *Nógrádgárdonyi napló* többé-kevésbé elkülö-

níti G és a falu történetét. G-t a hatvanas évektől napjainkig követjük, a falu életét pedig 1944 decemberétől: párhuzamosan, egymástól függetlenül léteznek időben és térben, valószínűtlen, hogy a végtelennél előbb találkozzanak. A dráma ott van, hogy ez a váratlan találkozás mégis bekövetkezik. G kijelenti például, hogy idegesítik a tág terek, utálja elhagyni a várost, szüksége van falakra (*Rózsaslugas*). A faluból pedig nincs szabadulás, a vágyakat elnyeli a kilátástalanság, mint Szegő Borit a *Sodródók*ban. Szerintem rengeteg ilyen váratlan találkozás zajlik nap mint nap. Az emberek elképesztő helyekre és helyzetekbe navigálják magukat rohanás közben. Egy idő után mindez ugyanolyan természetes lesz, mint Nógrád-gárdonyban az öreg csodaszarvas feltűnése, a G érintésétől feltámadó – és nem kis kalamajkát okozó – halott, az éjjel leégő csipkebokor, amelyet senki sem vesz észre, vagy az, hogy Veronika a kendőjével vért törölget a szarvasal beszélgetni képes férfi arcáról, aki a kötet végén a tavon állva a talpa alatt cikázó halakkal játszik. Ezért ezek a realiztikusan feltűnő epizódok, amelyek G számára jelek lennének, el is sikkadnak az egyéb cselekmények mellett, mint például egy falusi ünnep, egy fel nem derített gyilkosság, vagy az öreg doktor halála. Éppen ezért a sokat megélt és már mit sem remélő, semmire sem vágyó G számára észrevehetetlenek.

– *Könyved naplózza egy mai magyar falu társadalmi folyamatait, emberi átalakulásait is. Szerinted van-e ma még magyar vidék? Mi az a vidékre (falura, tanyára) jellemző karakterisztika, amit mintegy a huszonnegyedik órában még*

megőrizhetnénk? Vagy a „vidék” bennünk van, és akiben város van, az mindenhol városi marad, akiben vidék van, az mindenhol tud „vidéki” lenni?

– Az utolsó mondattal mélyen egyetértek, sok vidéki, falusi ismerősöm a fővárosban is őrzi vidékies gondolkodását, és sok dolog idegen marad számára, míg a városi ember nehezen illeszkedik be falusi környezetbe – a könyvben ilyen G, akinek ez nem is sikerül, a faluban is magára marad. Az ő ellentéte B, aki oda született, és bár városban él, sok mindent ő magyaráz és intéz el a mindig kívülálló G-nek.

A vidék jövőjével kapcsolatban: nem vagyok szakértője témának, igazi városi emberként ugyanúgy érzem magam sokszor a valóságban vidéken, mint G, szemlélődöm, és próbálok megfejteni, mi történik körülöttem. A *Sodródók* című novella például a rendszerváltás utáni falut mutatja be, ahol a mezőgazdasági privatizáció összekeveredik a kárpótlással: a hajdan erőszakkal összetákolta, de sok embernek mégis munkát, megélhetést adó téesz atomjaira hullik, és az egy-két holdon gazdálkodni próbáló kárpótolta nem tudnak megélni ilyen kevés földből. Ugyanakkor elkezdődik a nagybirtokok kialakulása, olyan, magas pozícióban lévő emberek révén, akik rendelkeznek erőforrással (befolyással, pénzzel, kárpótlási jeggyel) ahhoz, hogy ezeket a kis földdarabokat olcsón felvásárolják. Mára, huszonöt év alatt (!) kialakult egy birtokrendszer, ami képes hatékonyan termelni, és a vidéki munkaerő legalább kis részének foglalkoztatójaként lép fel. Rengetegen elvándoroltak, más megélhetés után néztek a városokban.

Természetesen ez függ attól is, hol vizsgáljuk mindezt – Nógrád megye például a mai napig lemaradóban van. A könyv sokkal inkább példázat akar lenni, semmint kor-dokumentum. Párhuzamosan enyészik egy falu, Nógrád-gárdony, és egy ember: a jelenből teljesen kiszakadtak – éppen ez az állapot a megfelelő egy zárkózott ember számára.

– *Az utóbbi években több olyan kortárs magyar regényt is olvastam, amely valamiképpen kötődik 'az értelmiségi/művész vidéken/természetben/elvonultan' témához. Magam is egy közepes méretű faluban élek, és tapasztalom, hogy számos értelmiségi és művészember menedékként tekint a falura. Sőt, ami ennél még több, a falun belül is elvonultan, inkognitóban él: az értelmiségiek elbújnak. Neked mik a tapasztalataid a menekülő értelmiségiekről?*

– Jó kifejezés, tetszik. Sok alkotó embert ismerek, akik faluba költöztek, és inkább vállalják a hosszabb utazást, csak megélhessék azt a nyugalmat, amire vágyanak. Ha a „bujdosás” azt jelenti, hogy kivonják magukat a tömegkommunikáció és az ezzel járó hisztériakeltés hatása alól, akkor viszont igaz lehet a tétel: vidéken könnyebb elbújni. Ahogy G fogalmazott: „Furcsa kontraszt sokévi megfeszített alkotás után az elmúlás eme templomában keresni a megváltást. A legmodernebb eszközökkel teremtettem meg korunk nyelvét, a tudatra közvetlenül ható és azonnal mozgósítani képes kommunikációt, most pedig még az is öröm, hogy van villany a házban. Itt áll az idő. A világ Nógrád-gárdony mellett van. Jó hely ez nekem.”

Szilágyi-Nagy Ildikó